

a tada je drveni okvir oltarne pale oslikao i pozlatio magister Petrus pictor – predmnijeva se dubrovački slikar venecijanskoga podrijetla Pietro di Giovanni.

Stjepan Ćosić i Danko Zelić u prilogu *Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine* (133–170) pišu o životu dubrovačkog brodovlasnika i pomorskog kapetana Petra Iveljića Grgurića Ohmućevića koji je djelovao u 16. stoljeću. Navedeni je plovio je Mediteranom u službi španjolske krune, primljen je u članstvo najprestižnijih europskih redova kršćanskih vitezova i radio je na dokazivanju svojega podrijetla iz predosmanske elite Bosanskoga kraljevstva. Godine 1584. u odsutnosti je okrivljen za različita kaznena djela zbog čega je poslao pismo Senatu 1585. godine iz Genove te u konačnici postao španjolski podanik koji se nikada više nije vratio u Dubrovnik.

Ospedale delle partorienti – nepoznato dubrovačko rodilište iz prve polovice 17. stoljeća (171–185) rad je Rine Kralj-Brassard. Autorica na osnovu zapisa o isplatama u svesku Beneficiati e capellani di Tesoreria 1624–1646. koji se tiču Ospedale delle partorienti, stavlja rad te institucije u širi kontekst dubrovačkih hospitala. Analizom utvrđuje obilježja Ospedale delle partorienti, vremenski okvir djelatnosti hospitala i motive utemeljenja.

Posljednji je rad Marije Gjurašić *Mreže krsnih kumova u župama Babino polje i Maranovići na Mljetu u drugoj polovici 19. stoljeća* (187–223). Autorica analizira broj i spolnu strukturu rođenih i krštenih te običaje i prakse odabira krsnih kumova u izoliranoj otočnoj sredini koristeći relevantnu literaturu i podatke iz matičnih knjiga rođenih za mljetske župe Babino Polje i Maranovići. Proučava također udio krštenja u slučaju opasnosti po život djeteta, dob djeteta na ceremoniji krštenja, obrazac dodjeljivanja osobnog imena, podrijetlo i socijalni status krsnih kumova, podudarnost prezimena kumova s prezimenom krštenika, njihovo krvno srodstvo, višekratna kumstva i slično.

Tomislav Buntak

Povijesni prilozi, god. 41, br. 62 (374 str.) – br. 63 (354 str.), Zagreb 2022.

Povijesni prilozi, koje izdaje Hrvatski institut za povijest, u 2022. godini je izišao u dva broja u kojima je ukupno objavljeno čak 18 znanstvenih radova. Broj 62 sadrži deset članaka. Započinje radom Marija Jareba *Kuna kao simbol novčane vrijednosti i heraldički znamen u prošlosti i sadašnjosti* (5–46), u kojemu autor promatra lik kune od srednjeg vijeka do današnjih dana s nekoliko aspekata – ekvivalenta novčane vrijednosti tijekom korištenja njezine kože kao novca, poreza (marturina/kunovina), lika na novcu i na grbu. Iako je bilo raznih polemika oko poteza Ustaške organizacije, koja je kunu uvela kao hrvatski novac 1934., ipak 1993. ona postaje službena valuta u Republici Hrvatskoj, a njezin lik i simbolika se nastavlja i nakon mijenjanja valute, tako što se lik kune stavlja na kovanice od jednog eura.

Rad *Political Expressions of Pragmatic Literacy in Thirteenth-Century Trogir: A Sketch for a Portrait* (47–82) autora Tomislava Popića istražuje pragmatičnu pismenost u Trogiru 13. stoljeća, za koju smatra da je bila temelj u razvoju novih institucija vlasti i (re)konfiguriranju odnosa moći. Uslijed njezina razvoja došlo je do stvaranja prve statutarne zbirke, profesionalizacije gradske kancelarije i sistematične organizacije komunalnih spisa. U sličnom geografskom i političkom tonu nastavlja se članak Ante Bećira pod naslovom *Između "tiranije" i političkoga*

legitimiteta. Prilog poznavanju političke kulture kasnosrednjovjekovne Dalmacije i Hrvatske (83–105), gdje autor raspravlja o poimanju “legitimne” i “nelegitimne” vlasti na primjerima iz kasnosrednjovjekovnih dalmatinskih komuna.

Davor Salihović u *In confinibus Turcorum: The Men of Matthias Corvinus's Regime in the Late Fifteenth-Century Hungarian-Ottoman Borderlands* (107–156) predstavlja manje poznate službenike ugarsko-osmanskog pograničnog područja za vrijeme vladanja Matije Korvina, dok Nataša Štefanec u radu *Slavonska i petrinjska krajina (Varaždinski generalat) u 17. stoljeću: teritorijalni ustroj, uprava, brojno stanje i rodovi vojske* (157–195) naglašava promjene koje su se dogodile u vojsci s obzirom na stanje u 16. stoljeću, kao što su: smanjenje broja haramija, husara i arkebuzira, pojačanje “njemačke” pješake postrojbe, te izbacivanje iz upotrebe nekih zapadnih utvrda, a uključivanje utvrde preko Česme.

U članku naslova *Žumberački uskoci i potraga Dušana Preradovića za obiteljskom prošlošću* (197–221), Tomislav Matić opisuje tijek istraživanja Dušana, sina Petra Preradovića za poviješću svoje obitelji na temelju isprava čuvanih u arhivima, a ova potraga je u konačnici rekonstruirala njegove obiteljske tradicije i identitet. Filip Novosel u svojem radu *Privatna knjižnica zadarskoga učenjaka Šimuna Ljubavca i kultura čitanja u jednom dalmatinskom gradu 17. stoljeća* (223–261) prema inventaru, odnosno fondu knjižnice prema popisu javnog bilježnika Franje Sorinija, zadarskog plemića prikazuje sliku intelektualnog života urbane elite istočno-jadranskog prostora, kao i trendove čitalačke kulture ne samo na prostoru Zadra i Dalmacije, nego i Italije.

Od kontumca do bolnice: javnozdravstveni wojeti gradiške Posavine 18. i 19. stoljeća (263–294) članak je Ive Salopek Bogavčić, u kojemu autorica predočuje razvoj, funkciju i sudbinu javnozdravstvenih objekata u sklopu Hrvatsko-slavonske granice i stalnoga sanitarnog kordona organiziranog od tridesetih godina 18. stoljeća u sklopu Vojne krajine, dok Jasenka Maslek prikazuje obiteljske strategije u svrhu očuvanja cjelovitosti svojih imanja te opstanka i prosperiteta u radu *Običaji u nasljeđivanju u pelješkim oporukama u 18. i prvoj polovini 19. stoljeća* (265–315). Zadnji rad u časopisu naslova *Vjenčana kumstva na Mljetu u drugoj polovini 19. stoljeća* (317–356) dotiče se također sfere privatnog obiteljskog života na otocima, a potpisuju ga Marija Gjurašić i Ahmet Kalajdžić. Autori na temelju matičnih knjiga župa Babino Polje i Maranovići prikazuju vjenčane prakse na Mljetu, kao što su: intenzitet sklapanja brakova, izbor dana u tjednu za održavanje ceremonije, suženi izbor partner uslijed izoliranosti otoka od kopna, znatan broj udovičkih brakova, svi vjenčani kumovi u obje župe su isključivo muškarci, višekratna kumstva te međusobno srodstvo mladenaca i vjenčanih kumova.

Broj 63 sadrži osam članaka. *Analiza povezanosti progona kršćana i kristijanizacije Rimskoga Carstva kroz vizuru fenomena otpadništva u ranom kršćanstvu* (5–46) rad je Marka Marine, u kojem autor analizira tezu o mučeništvu kao uspješnom sredstvu “propagande” u kristijanizaciji Rimskoga Carstva, uvodeći aspekt otpadništva, koji se pokazao kao glavni problem teorija koje nastoje mučeništvo promatrati kao važan uzrok razvoja i širenja kršćanstva na prostoru Mediterana. Dolaskom prvih sustavnih progona (u vrijeme cara Decija) problem otpadništva dodatno se nametnuo stvarajući duboke probleme i sukobe s kojima se Crkva morala suočavati i nakon što su progoni prestali. Ante Birin u članku *Postupak javne dražbe u kasnosrednjovjekovnom Šibeniku* (47–67) istražuje sustav javne dražbe prema odredbama statuta i bilježničkim spisima Šibenika u 15. stoljeću. Autor najprije uspoređuje odredbe o javnim dražbama u statutima raznih dalmatinskih gradova, “način i red” njihovih provedbi, kako se zaista postupak dražbe provodio u praksi, te koliko je bilo jamstvo i rokovi isplate kupljenih

stvari. Zaključuje da je institut javne dražbe bio živo prisutan u svakodnevnom životu s opće-poznatim normama, koje nije bilo potrebno pobliže definirati u statutima, osim onih koje su gradske vlasti smatrale nužnima kako bi se izbjegle moguće parnice ili šteta koju bi pojedinci ili komuna mogli pretrpjeti.

Rad Ivana Botice i Sandre Požar, pod naslovom *Povijesni podatci u marginalijama glagoljskih misala i brevijara iz Berma u Istri* (69–112), donosi historiografsku analizu pet rukopisnih knjiga i sedamdesetak marginalnih bilješki pretežito napisanih glagoljicom na hrvatskom jeziku u razdoblju od druge polovice 15. do početka 17. stoljeća. Marginalije govore o posljedicama određenih događaja na zapisivačev život, kao što su ratovi, pljačke, epidemije i klimatske promjene, ali i važni podatci o lokalnoj kulturnoj povijesti. *Zatočeništvo dubrovačkoga vlastelina Paladina Gundulića na dvoru vojvode Radoslava Pavlovića u Borču 1423./1424. godine* (113–143) potpisuje Esad Kurtović, koji analizira akciju spašavanja Paladina Gundulića, kojega je u lipnju 1423. bosanski vojvoda Radoslav Pavlović zatočio u svojoj rezidenciji radi dugovanja njegovog brata Ivana. Kurtović također prati djelatnost sinova Jakova Gundulića, braće Ivana, Paladina i Marina, te okolnosti koje su dovele do Paladinovog zatočeništva.

Alexander Buczynski i Filip Hren u radu *Kratke biografije autora prvih vojnokrajških povjesnica* (145–189) rekonstruiraju živote autora prvih povjesnica u Vojnoj krajini, koristeći relevantne mjesečne vojne i prateće dokumentacije i matičnih knjiga, te ponajviše potvrde o premještanju, koje sadrže podatke o osobnom životu i detaljan pregled napredovanja u profesionalnoj karijeri. *Vukovarsko vlastelinstvo – slavonsko-srijemski prostor prema popisima stanovništva i kartografskim izvorima u prvoj polovini 18. stoljeća* (191–244) članak je Milana Vrbanusa i Ante Grubišića, koji na temelju komorskog popisa iz 1728. i atlasa iz 1733. nastoje dati širu sliku jednog slavonsko-srijemskoga vlastelinskog gospodarstva prve polovice 18. stoljeća. Podatke koji su mogu iščitati iz ovih izvora su: broj i veličina naselja, zastupljenost pojedinih kategorija zemljišnih površina, te demografsko i imovinsko stanje.

Članak *Korespondencija Josip Juraj Strossmayer – Lujo Vojnović kao povijesni izvor. I. dio* (1885. – 1892.) (245–302) autora Zorana Grijaka analizira pet pisama u korespondenciji Strossmayer – Vojnović, stavljajući naglasak na dva pisma i relevantnosti njihove korespondencije kao povijesnog izvora: Vojnovićevo od 23. srpnja 1892., u kojemu moli Strossmayera da napiše pismo preporuke za njegov memorandum na francuskom jeziku britanskom državniku W. E. Gladstoneu, te Strossmayerov odgovor na Vojnovićevo pismo od 25. srpnja 1892. godine. Zadnji članak broja, autora Karla Držaića, nosi naslov *Socijalizam u počecima radničkoga pokreta Hrvatske i Slavonije: između Marxa i Lassallea* (303–328). U radu se fokus stavlja na diskurs i centralne točke javno komunicirane ideologije te ističu karakteristične obrasce koje radnički i socijalistički pokret u Hrvatskoj i Slavoniji preuzima od Lassallea ili iz tradicije lasalijanskog modela socijalizma, zaključivši da su ove ideologije naknadno nadograđivane idejama karakterističnima za Marxovo viđenje socijalizma. Časopis završava s pet prikaza te jednim *in memoriam* u čast pokojnog dr. sc. Milana Kruheka (331–354), nekadašnjeg ravnatelja Hrvatskog instituta za povijest.

Sanja Miljan